

REFORMS IN LISBON STRATEGY IMPLEMENTATION: ECONOMIC AND SOCIAL DIMENSIONS

Višnja Samardžija (ur.)

Zagreb: Institute for International Relations (IMO) i Friedrich Ebert Stiftung (FES), 2006., 192 str.

Komentiranje ovih tekstova povezuje dijelove mojih identiteta čija je kombinacija rijetko plodonosna. Prvo, ja sam državljanin Ujedinjenog Kraljevstva koji je predan ideji da je ta država konstruktivan dio Europske unije, a ne geo-politički satelit Sjedinjenih Država. Drugo, živim i radim u Hrvatskoj već dugo vremena i moj se znanstveni rad bavi proučavanjem procesa europeizacije. Treće, znanstvenik sam koji se bavi socijalnom politikom na Ekonomskom institutu pa me izuzetno zanima povezivanje onoga što se smatra »ekonomskim« i onoga što je »socijalno«. Četvrto, moj je istraživački interes povezan s novim oblicima upravljanja i procesima transnacionalnih prijenosa i prijevoda politika, u upravo je Lisabonska strategija jedan od glavnih primjera u tom području.

Moja je početna teza da Lisabonsku strategiju i njezinu reviziju trebamo promatrati u kontekstu pokušaja da se nadiđu ili, nastojanja da se barem spoje, dvije »velike ideje« koje su dominirale zapadnom Europom od završetka Drugog svjetskog rata, a to su socijalna demokracija i neo-liberalizam. Možda riskiram prozivanje zbog fokusiranja na Ujedinjeno Kraljevstvo ako kažem da je hegemonija socijalne demokracije trajala od 1945. do 1970-ih. Od tada do sredine 1990-ih, a možda i nešto duže, dominaciju preuzima neo-liberalizam. Na djelu su obje njegove verzije – unutrašnja u smislu »povlačenja države/rolling back the state« i vanjska koja se odnosi na »širenje/roll out« takvog pristupa ulozi države. Pri tome se kombiniraju smanjivanje državnih

troškova kod kuće sa šok terapijom prepisanom washingtonskim konsenzusom, sve putem savjeta MMF-a, Svjetske banke i drugih aktera, i to u periodu transformacija u središnjoj i istočnoj Europi nakon pada berlinskog zida. Želio bih sugerirati da je klasična socijalna demokracija rastočena radi svoje previše rigidne veze između ekonomskog i socijalnog. A neo-liberalizam je rastočen zbog svoje opsesije ekonomističkim, pri čemu se socijalno smatra neproduktivnim i rezidualnim. No, možda je još važnije da neo-liberalizam ima dugo iskustvo pakiranja, globalnog prodavanja i prijenosa, dok je socijalna demokracija ostala u defenzivi; »kod kuće«.

Spajanje dviju »velikih ideja« na neki način koincidira sa stvaranjem Europske unije kao tehnokratskog aktera u kontekstu nedovoljnih uspjeha Europe u stvaranju stvarnog transnacionalnog političkog prostora, a još i više kao transnacionalne javne sfere. Stoga Lisabonska strategija u svojoj prvoj inkarnaciji uvelike duguje nastojanju da se stvori tehničko rješenje koje kombinira ekonomsku konkurentnost i socijalnu koheziju. Pozadina za takva rješenja bili su revitalizacija »trećeg puta« socijaldemokracije u Njemačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, te prvi pupoljci koji su bili rezultat lobiranja novih europskih mreža civilnog društva, posebno *European Anti-Poverty Network*. Naravno, Lisabon I je imao puno problema: značajne su bile varijacije u povezivanju ekonomskog i socijalnog u različitim varijantama kapitalizama u zemljama zapadne Europe, što je pojačano izazovima koji su nastali pridruživanjem prilično siromašnih tranzicijskih država, i ono što je najvažnije, a to je nedostatak bilo kakvog »brzog recepta« čija bi uloga bila slična ulozi koju je imalo uvođenje zajedničke europske valute u fiskalnoj politici.

Prva inkarnacija Lisabonske strategije se javlja u periodu optimizma u kojem je EU trebala predstavljati, prema Rifkinu

(2004.), pravi europski san koji kombinira ekonomski rast na razini SAD-a s moderniziranim, ali i dalje obuhvatnim europskim modelom blagostanja. San znači istodobno stimuliranje ekonomskih i socijalnih inovacija, predanost održivom očuvanju okoliša kroz eksperimentalne oblike upravljanja putem otvorene koordinacije, učenja i međusobne podrške. Rezultat je pregledni slon, kad se radi o predanosti strategijama, kojeg prati uplašeni miš, odnosno procesi i prakse provođenja tih strategija. To je dovelo do, kao što je opće poznato, promašaja.

Ovaj zbornik sadrži tekstove na engleskom jeziku koji su prezentirani na konferenciji održanoj u Zagrebu u ožujku 2006. Zbornik jasno pokazuje da se revidirana Lisabonska strategija javlja u drugačijem, manje optimističnom kontekstu s jasnijim tehničkim zadatkom da poveže povećana sredstava s ishodima koji su još uvijek ambiciozni, ali i više usredotočeni prema području ekonomskog rasta i zapošljavanja, možda čak na račun šire socijalne kohezije i očuvanja okoliša. Jedna od jačih strana ove knjige je i otvaranje prostora različitim glasovima da odgovore na ključno pitanje: hoće li strategija uspjeti? Nakon uvodnog eseja Višnje Samardžije punog uvida, slijede tri teksta koji na različite načine interpretiraju revidiranu strategiju: iz vizure ekonomije (Radlo), *policy* (Zgajewski) i iz aktivnog političkog odnosa (Randzio-Plath). Volio bih da je tu još jedan tekst, napisan iz perspektive progresivne europske organizacije civilnog društva.

Samardžijin tekst predstavlja odmak od »tradicionalnog« uvoda jer nudi širok i jasan pregled o ulozi revidirane Lisabonske strategije u kontekstu proširene Europske unije i kontinuiranih procesa stabilizacije i pridruživanja zemalja jugoistočne Europe. Odjeljak koji je naslovljen »Lisabonska strategija i Hrvatska« pruža koncizan i obuhvatan pregled eksplicitnih i implicitnih veza između strateških razvojnih procesa i

pridruživanja EU, te nudi ponešto uljepšanu sliku hrvatskih postignuća, a možda i razumijevanja nadolazećih/predstojećih izazova.

U nastanku teksta koji potpisuju Randzio-Plaths sudjelovao je bivši aktivni član Europskog parlamenta. Tekst se bavi nedostatkom političkog vodstva unutar EU, potrebom povezivanja ekonomskih, socijalnih i ciljeva zaštite okoliša i važnošću makroekonomskog upravljanja na način koji vodi prema rastu temeljenom na kvalitetnom zapošljavanju. Zgayewski vidi Lisabonsku strategiju kao važan dijagnostički mehanizam, ali navodi kako je vrlo malo učinjeno da bi se pridobila široka potpora javnosti za strategiju, odnosno da je uloženo vrlo malo suštinskih napora u smanjivanje jaza između ambicija i sredstava koje strategija posjeduje. Radlov je esej poprilično poznat poziv za provođenje radikalnih neoliberalnih ekonomskih reformi. Tekst, kao glavne krivce za neuspjeh EU u dostizanju SAD izdvaja rigidna tržišta rada.

Sljedeći dio knjige sadrži kritičke tekstove o politici provedbe lisabonskog procesa u tri nove zemlje članice: Sloveniji, Mađarskoj i Češkoj, te esej o jednom elementu lisabonskog procesa u Hrvatskoj koji govori o važnosti FDI i premještanju stranih tvrtki. Budući da me komparativne studije slučaja izuzetno zanimaju, ovaj mi je dio zbornika posebno zanimljiv. Tim više što su autori eseja duboko uključeni u procese razvoja strategija u zemljama koje analiziraju. To je ujedno i dodatna vrijednost tih tekstova, kao potencijala da postanu *benchmark*/referentna točka u procesu kreiranja hrvatske strategije rasta i stvaranja radnih mjesta. Tekst o Sloveniji, koji je pripremio Matevž Hribernik, za Hrvatsku nudi vjerojatno najjasnije poruke, iako je i češko iskustvo koje je opisao Matin Potůček relevantno, a ujedno se radi o jednom od rijetkih eseja u kojem se ističe važnost socijalne politike za razvojne strategije.

Esej Nevena Mimice, temeljen na ranijem izvješću Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe, istražuje ulogu direktnih stranih ulaganja u restrukturiranje tržišta rada i mobilnost radne snage u proširenoj Europi. Analiza ekonomskih implikacija podugovaranja predstavlja jaku stranu teksta, dok je, iako navedena, potreba za fleksibilnim mjerama socijalne politike marginalizirana. Njegovo nekritično prihvaćanje argumenta da bi (str. 165.) »Liberalizacija trgovine uslugama, promicanjem kompeticije/nadmetanja među uslužnim sektorima pojedinih zemalja (...) mogla značajno utjecati na ekonomski rast i omogućiti građanima Europe bolju vrijednost za novac« češće se povezuje s podrškom neoliberalnoj globalizaciji slobodne trgovine, nego s pisanjem političara socijaldemokratske orijentacije.

Zbornik je prema mojim saznanjima prvi takve vrste u Hrvatskoj; opsežnog i multidisciplinarnog pristupa jednom od ključnih aspekata suvremene EU koji je osim uskom kruga »insajdera« mnogima slabo razumljiv. Zbornik se uspješno bavi pitanjima upravljanja i institucionalnih struktura, kako unutar Komisije, tako i u pojedinačnim državama članicama. Ocrta va i buduće izazove, kao i moguće načine ostvarivanja ambicioznih ciljeva. Čitajući ovaj zbornik, historijski institucionalist našao bi mnoge dokaze da se čimbenici koji promoviraju ta postignuća nalaze i u povijesnom nasljeđu i u primjeni inovativnih procesa. Sigurno ne bih našao dovoljno argumenata koji bi me uvjerali da će slanje konzultanata iz Irske i Finske u nove države članice ili države kandidatkinje imati pozitivne efekte. Nadalje, upitno je i promatranje količine državne potpore istraživanjima kao ključnoj varijabli. Osim toga, malo sam razočaran odsutnošću istinski novih promišljanja o povezanosti konkurentnosti, socijalnog uključivanja, i održivosti okoliša – naime, vrlo je lako diferencirati koje su

tekstove napisali ekonomisti, politolozi, ili stručnjaci iz područja socijalne politike.

Zaključno ću napomenuti da je ovo izuzetno važna knjiga koja je objavljena u pravo vrijeme kad se radi o procesu pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji. U njemu se nalazi i izuzetno dobro napisan pojmovnik Hrvoja Butkovića koji bi bilo vrlo korisno prevesti na hrvatski jezik. Zsigurno će stimulirati raspravu i utjecati na razvijanje novih promišljanja o složenosti i izazovima kombiniranja konkurentnosti i kohezije u državi s naglašenim i strukturalnim regionalnim razlikama, s dugim iskustvom visoke produktivnosti stvaranja strategija na papiru koje su često međusobno kontradiktorne te s vrlo malo uspjeha u njihovoj stvarnoj provedbi.

LITERATURA

Rifkin, J. (2004). *The European Dream*. Cambridge: Polity Press.

Paul Stubbs

PRIVATNE ŽELJE I POLITIKA

Michael Laver

Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2005., 272 str.

Na racionalni izbor može se gledati usko, kao na jedan od etabliranih teorij-skih i metodoloških pristupa u suvremenoj političkoj znanosti, no on također, kao opći istraživački program, transcendiraju disciplinarnu granice nalazeći mjesto i u istraživanjima ostalih društvenih znanosti, ponajprije ekonomije i sociologije. Također, on nije ezoteričan predmet teorijskog interesa isključivo pripadnika uže strukovne javnosti društvenih znanstvenika i istraživača, već je potencijalno intrigantan laicima koje zanimaju problemi kolektivnog